

EESTI ROHELISE LIIKUMISE ÜMARLAUAARUTELU "OSALUSDEMOKRAATIA JA KESKKOND III"

13. septembril 1999 Rahvusraamatukogu Kuppelsaalis Tallinnas Tõnismägi 2

PROTOKOLL¹

OSAVÕTJAD:

Ivar Tallo, Riigikogu Põhiseaduse komisjon; Tuuli Rasso, REC Estonia; Anne Kivinukk, REC Estonia, Evelin Urbel, REC-Estonia; Siiri Kerge, Keskkonnaministeerium (KKM) Välissuhete osakond, Rita Annus, KKM Õigusbüroo; Kaidi Tingas, KKM Avalike suhete talitus; Kai Kipper, KKM Balti Keskkonnafoorum, Ants Varblane KKM Metsaamet; Andrus Meiner, KKM Info- ja Tehnokeskus, Hindrek Lootus, KKM APSU; Ülle Anton, Justiitsministeeriumi (JM) Avaliku õiguse osakond, Lauri Madise, JM, Oliver Kask, JM, Dea Hannust, Välisministeeriumi Lepingute osakond, Aare Kasemets, Riigikogu Kantselei Majandus- ja sotsiaalinfo osakond, Heikki Kulbas, Majandusministeeriumi Energeetikaosakond, Helle Aruniit, Majandusministeeriumi Tarbijakaitse amet, Tiina Paldra, Sotsiaalministeeriumi Tervisekaitse osakond, Olavi Tammemäe SEI Tallinn, Kaja Peterson SEI Tallinn, Merle Haruoja, Inimõiguste Instituut; Tiina-Mare Hiob, jurist, Herman Mikk, Tallinna Looduskaitse Selts; Helle Vilu, Nõmme Tee Selts, Tõnu Lausmaa, Energiakeskus "Taasen", H. Ilves, Eesti Tarbijakaitse Liit; Aado Luik, Tallinna Tarbijakaitse Ühing; Allan Kokkota, Eesti Noorte Looduskaitse Ühing, Urmo Lehtveer, Eestimaa Looduse Fond, Peep Mardiste Eesti Roheline Liikumine – Tartu; Maret Merisaar, Eesti Roheline Liikumine – Tallinn; Jacob Simonsen, Juriidilise konsultatsiooni büroo COWI, Taani.

Ürituse eelsel nädalal andsid/saatsid informatsiooni või toetasid Arhusi konventsiooni kiiret ratifitseerimist: Peeter Marksoo, HELCOMi peaspetsialist, Arvo Iital, Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika Instituut; Toomas Leetjõe, Teede ja Sideministeeriumi Arendusosakond, Peeter Sookruus, Kultuuriministeeriumi Üldosakonna juhataja; KM Muinsuskaitse Ameti sekretär; Enn Gutman, Põllumajandusministeerium (PM), Kai Maran (PM pressisekretär, Riina Velleste, PM Üldosakonna juhataja asetäitja, Karin Kaup, Sotsiaalministeeriumi Andmeosakonna juhataja, Mari Jüssi, ERL Transporditöörühm, Ahto Oja (SEI Tallinn), Ruuben Post, Hiiumaa Maastiku Biosfääri Kaitseala, Heli Kask, UNDP; Mikko Lagerspetz, Eesti Humanitaarinstituut; Gunnar Noren, *Clean Coalition Baltic*; Tõnu Oja, ERL esimees; Jaan Riis, Eesti Looduskaitse Selts/ Ajakiri "Loodus".

Kutsed olid saanud ka: Vootele Hansen, Riigikogu Keskkonnakomisjon, Toivo Sikk, Haridusministeeriumi Noorsootöö ja Huvihariduse Osakonna juhataja,

¹ Protokollis Regionaalse Keskkonnakeskuse vabatahtlik kaastöötaja Evelin Urbel, Protokoll loeti kinnitatuks 16.09.99 kui kõikidel sõnavõtjatel oli olnud võimalus seda parandada ja täiendada.

VVOdest: Peipsi Järve Projekt, Ühendus "Kodukant". ja kõik teised varasematel aruteludel osalenud keskkonnakaitse-organisatsioonid.

PÄEVAKAVA

O.1.Maret Merisaar, Eesti Roheline Liikumine: Ümarlaua avamine ja selle eesmärkide tutvustamine. (Millised on Arhusi Konventsiooni (AK) ellurakendamise ja kiire ratifitseerimise ees seisvad probleemid ja kuidas ümarlauas osalejad näevad nende lahendamise võimalusi).

O.2 Tutvumisring.

I. Konventsiooni artikkel 1, 2 ja 3. EESMÄRK, DEFINITSIOONID, ÜLDISED SÄTTED

I.1 Ivar Tallo, Riigikogu Põhiseaduse komisjon: Kui kaugel on Informatsioonivabaduse seaduse vastuvõtmine?. Mis on ametkondlik informatsioon? Kas meil on vaja õigust puhtale elukeskkonnale ja seda puudutavale informatsioonile?. Kui palju maksab vastus infopäringule? Kas e-posti teel saadetud kirjadele peab ka vastama?

I.2. Vootele Hansen, Riigikogu Keskkonnakaitse komisjon. Millised keskkonnakaitse alased seadused on komisjonis järgmisena päevakorras? Mida arvavad komisjoni liikmed Arhusi Konventsioonist?

I.3 Rita Annus, Keskkonnaministeeriumi õigusbüroo: Mis on tänaseks jõudnud Keskkonnakoodeksi üldosa kavandisse?

I.4. Peeter Marksoo, Keskkonnaministeeriumi HELCOMi peaspetsialist (või Arvo Iital, Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika Instituut): Arhusi konventsiooni põhimõtete rakendamise võimalikkusest rahvusvahelises organisatsioonis HELCOMi näitel. (AK Artikkel 3.p.7 alusel)

II Konventsiooni artiklid 4 ja 5 JUURDEPÄÄS INFORMATSIOONILE:

II.1 Helle Aruniit, Majandusministeeriumi Tarbijakaitse amet, Kas "piisava tooteinfo edastamine" võib muutuda takistuseks AK artikkel 5 p.8 ellurakendamisel?

II.2 Ott Roots või Andrus Meiner, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, Saasteinventuuri või – registri loomisest (AK art. 5. p.9) ja ettevõtete kohustusest teavitada üldsust oma tegemiste keskkonnamõjust (AK, art. 5 p. 6 alusel) .

II.3 Teised ministeeriumid: Lühisõnavõttud sellest, kuidas parandada kodanike kirjadele vastamist ja kuidas täiendada oma kodulehekülge.(AK. Art. 5, eriti p. 3 ja 7 alusel)

Sotsiaalministeeriumi Tervisekaitse osakond (Tiina Paldra). tervisekaitse ja töökeskkonna seisundi alasest informatsioonist, Teede ja Sideministeerium (Toomas Leetjõe) arenguprojektide avalikustamisest, Põllumajandusministeerium (Enn Gutman) reostuskoormuse alasest

informatsioonist. Kultuuriministeeriumi Muinsuskaitse Amet (ando Pärn) Saaste mõjust kultuuripärandile.

II.4 Välisministeeriumi seisukohast räägib Dea Hannust, Haridusministeeriumi omast- Toivo Sikk

III Konventsiooni artiklid 6, 7 ja 8 JUURDEPÄÄS OTSUSELANGETAMISELE:

III.1 Mihkel Vaarik või Olavi Tammemäe: Keskkonnamõjude hindamise seadusest (AK. Art. 6 alusel)

III.2 Tuuli Rasso, REC või Kai Kipper, Balti Keskkonnafoorum : Geneetiliselt modifitseeritud organismide seadusest (AK art. 6, p. 11 alusel.)

III.3 Aare Kasemets: Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfo osakond: "Otsene demokraatia Eesti kohalikes omavalitsustes".

III.4 Valdur Lahtvee: Keskkonnaministeerium, APSU (ERL aseesimees) : Valitsusväliste organisatsioonide kaasamisest Euroopa Liidu laienemisläbirääkimiste ettevalmistamisse.

IV Konventsiooni artikkel 9 JUURDEPÄÄS ÕIGUSEMÕISTMISELE: .

IV.1 Ülle Anton, Justiitsministeeriumi Avaliku õiguse osakond. Kuivõrd võib konventsiooni ellurakendamisel osutada takistuseks tehtud vigade heastamise kohustus (*injunctive relief*) (Art. 9. p.4) või finantstakistuste kaotamine (art. 9. p.5) .

IV.2. Merle Haruoja, Inimõiguste Instituut: Kolmanda sektori võimalustest kodanike õigusabi parandamisel.

V VÕIMALIKUD LAHENDUSED/SOOVITUSED

V..1 Keskkonnaministeerium

V.1.1 Siiri Kerge ja Kaidi Tingas Keskkonnaministeerium –Taani Eesti ühisprojektist kohalike omavalitsuste koolitamise alal: Kohalike omavalitsuste koolitamine ja juhend üldsuse informeerimise ja kaasamise kohta.

V.2. Valitsusvälised organisatsioonid

V.2.1. Urmo Lehtveer, :Eestimaa Looduse Fondi avalike suhete talitus, Sõltumatust Keskkonnagentuurist

V.2.2 Peep Mardiste: Eesti Roheline Liikumise tegevdirektor avalikkusele mõeldud juhendist ja kodulehest informatsiooni hankimise ja dokumentide kommenteerimise kohta.

V.2.3 Helle Vilu, Nõmme Tee Selts ja Herman Mikk, Tallinna Looduskaitse Selts : Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala loomisest kodanikualgatuse korras.

V.2.4 Aado Luik, Tallinna Tarbijakaitseliit. kogemustest avaliku sektoriga suhtlemisel.

Ümarlaua kokkuvõte ja lõpetamine

OSAVÕTJATELE JAGATUD KIRJALIKUD LISAMATERJALID:

Päevakava; Projekti tutvustus; Ülevaade senitoimunud, Arhusi konventsiooni eestikeelne tekst, Lühikommentaariid konventsiooni sätete vastavusest eesti seadustele, A. Kasemetsa "Riigipoolseid ootusi koostöökse era- ja mittetulundussektoriga", ERL seisukoht Tallinna üldplaani kohta)

SÕNAVÕTUD:

Maret Merisaar, Eesti Roheline Liikumine: Ümarlaua avamine ja selle eesmärkide tutvustamine: Millised on Arhusi Konventsiooni (AK) ellurakendamise ja kiire ratifitseerimise ees seisvad probleemid ja kuidas ümarlauas osalejad näevad nende lahendamise võimalusi.

Tutvumisring

PROBLEEMID:

EESMÄRK, DEFINITSIOONID JA ÜLDISED SÄTTED

Arhusi Konventsiooni artiklid 1, 2 ja 3.

Ivar Tallo, Riigikogu Põhiseaduse komisjon:

Infovabaduse seaduse vastuvõtmise seisust.

Infovabaduse seadus on selle loomise käigus ümber nimetatud Avaliku teabe seaduseks. Olari Taal lõi komisjoni selle seaduse loomiseks ning nüüdseks on see põhimõtteliselt valmis, kuid pole praegu veel siseministeeriumist väljunud. Eelnõu hakatakse arvatavasti Riigikogus menetlema oktoobris. Aluseks on Põhiseaduse paragrahv 44, mis ütleb, et kõik informatsioon on avalik v.a. seaduses sätestatud juhtudel. Seaduses on seletatud termin "aktiivne teabe pakkumine". Põhimõtteliselt on kõikidel avalikel võimudel kohustus seda teenust teatud määral pakkuda. Teave, mis on mõeldud asutusesiseseks kasutamiseks on piiratud kasutusega teave. Siia hulka kuuluvad mitmesugused arvamused (uuringute kohta), kõiki lahendusvariante ei saa kokku korjata ja avalikustada. Kanada infovabaduse seaduse järgi on täitevvõimu *memod* piiratud kasutusega 5.a. jooksul, et kindlustada täitevvõimu töö.

Seaduses on antud nimekiri nendest küsimustest, mida ei saa avalikustada, nt kui teabe avalikustamisega seatakse ohtu keskkond (ohustatud liikide elupaigad). Samas on teabevaldajal kohustus avalikustada teave kõikide keskkonda kahjustavate ohtude kohta. Uuringute tulemus on avalik, aga arvamus avaliku uuringu kohta ei ole automaatselt avalik. Teated keskkonnamõtjude kohta on avalikud, samuti teave raha liikumise (vahendite kasutamise) kohta.

Kui palju maksab teabe saamine? See on samuti mõningal määral seaduses sätestatud. Katta tuleb otsesed kulud, mis kaasnevad teabe väljastamisega. Info

saamisel ei tohiks raha olla takistuseks. Kui informatsioon talletatakse elektroonilisel kujul, on seda lihtne kättesaadavaks teha.

Kas see, et Avaliku teabe seadus ei ole veel vastu võetud, võib olla Århusi konventsiooni ratifitseerimisel takistuseks, ei ole praegu teada.

ERL märkus: Vt. lisaks Ivar Tallo "Mis on ametkondlik informatsioon?" (Välisministeeriumi kodulehel, 1998. aasta septembris peetud Infovabaduse seminari materjalid)

Riigikogu Keskkonnakomisjoni esindaja ettekanne jäi ära.

Rita Annus, Keskkonnaministeeriumi Õigusbüroo **Mis on tänaseks jõudnud Keskkonnaseadustiku Üldossa?**

Keskkonnamõjude hindamise seaduse eelnõu on tõesti järjekordselt ringiga Keskkonnaministeeriumisse tagasi jõudnud. Valitsus on seda näinud juba vähemalt neli korda.

Keskkonnaseadustiku üldosa seadus on veel välja töötamisel. 5-liikmeline töögrupp, mis koosneb (peamiselt) juristidest, on nüüdseks aasta koos tegutsenud. Üldosa seadus sisaldab tänaseks arvuliselt kõiki paragrahve, mida töögrupp ette kujutas konventsiooni nõuete võimalikult täielikuks sisse kirjutamiseks. Praegu käib töö sõnastuse kallal. Üldosa annab põhimõtted eriseaduste väljatöötamiseks.

Sätted teabe saamise ja avalikustamise kohta on samuti üldosas sees ning on võetud Århusi konventsioonist, mõned kohad on veel küsimärgiga ja vajavad edasist arutamist. Esialgu ei jäeta midagi välja, seda saab alati ka hiljem teha.

Õigus osaleda otsuste langetamisel on ka seaduses sees. Praegu on avalikustamise protseduurid erinevate keskkonnalubade andmist käsitlevates seadustes erinevalt kirjas ja vajavad ühtlustamist.

Juurdepääs õigusele on keskkonnaseadustiku üldosa seaduses kõige vähem kajastunud. Õigus pöörduda kohtusse on asjast huvitatud isikutel, kelleks on valitsusvälised organisatsioonid (VVO), kelle põhikirjas on keskkonnakaitse ning nendel üksikisikutel, kes suudavad tõestada oma-huvi olemasolu (et nad on tõesti mõjutatud). Inimestel, kellel on põhjendatud vajadus kohtusse pöörduda, võivad seda teha nende organisatsioonide kaudu. Keegi ei hakka hindama, kes on tõeliselt keskkonnasõbralik, kuid põhjendamatult palju on inimesi, kes pahatahtlikult kaebavad kohtusse ilma tõsise põhjusega. Et seda vältida, on töögrupp eelnõus kohtusse pöördumised kavandanud läbi ühiskondlike organisatsioonide.

Üldsuse osavõtt õigusaktide ettevalmistamisest. Konventsioonis on see kirjas väga paindlikul kujul. Eestis on osavõtuks õigustatud isikutena kirja pandud keskkonnaorganisatsioonid. Kõik seadused saavad eelnõuna ministeeriumide kodulehekülgedele, ning kõigil on võimalik arvamust avaldada. (*VV määrus VV reglemendi muutmise kohta, mille kohaselt kõik ministeeriumid peavad oma koduleheküljel avalikustama nende poolt esitatud või kooskõlastamiseks saadetud seaduste ja määruste eelnõud*).

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse eelnõu ei ole veel avalik, kuna töögrupile antud tähtaeg eelnõu ministriumile esitamiseks on detsember 1999.

Seaduse eesmärk on sätestada **igäühe õigus puhtale keskkonnale** vaadatuna kahest aspektist:

1. läbi õiguse kahjustamata keskkonnale,
2. Läbi õiguse nõuda keskkonnanormatiivide ülevaatamist.

Küsimus saalist: Miks seadustik on parem kui eriseadused?

Vastus: Eriseadused viiakse edaspidi kõik seadustikku. Ametnikel ei tohiks sellest erinevusi tulla, kuid huvilistel on nii lihtsam. On üks koht, kus kõiki selle valdkonna norme vaadata. Keskkonda ennast see otseselt ei muuda.

Küsimus saalist: Kas on ette nähtud, kust tavakodanik saab ekspertabi jaoks ressursse?

Vastus: See seadus neid ressursse ei käsitle.

Vastuse täiendamiseks palus luba jurist Tiina-Mare Hiob: Tasuta õigusabi on üldiselt võimalik taotleda ainult maksejõuetuse tõttu. Selles eelnõus seda praegu ei ole, kuid on organisatsioone, kes aitavad inimestel leida võimalust, kuidas edasi otsida lahendust oma probleemidele.

Konventsiooni põhimõtete rakendamisest rahvusvahelises organisatsioonis HELCOMi näitel (Peeter Marksoo, Keskkonnaministeeriumi HELCOMi peaspetsialisti, seisukohti (9. septembri telefonikõne põhjal) refereeris Maret Merisaar:

Arhusi Konventsiooni artikkel 3 p.7, "Iga pool edendab käesoleva konventsiooni põhimõtete rakendamist rahvusvaheliste keskkonnaalaste otsuste tegemise protsessis ja rahvusvaheliste organisatsioonide raames keskkonda puudutavates küsimustes". ei takista selle dokumendi ratifitseerimist sellises väikeses riigis nagu Eesti, küll võib see tekitada palju lisatööd HELCOMi kohalikule büroole näiteks Rootsis.

Kõik HELCOMi dokumendid on juba praegu olemas Interneti kodulehel, mustandversioone on aga nii tohutult palju, et neid kõiki ei ole lihtsalt võimalik üles riputada. (Kes kinni maksab?) Küll võiks seal olla nimekiri või juhend, kust mingit dokumenti otsida või leida/küsida.

Taani toetusel on HELCOMi Helsingis asuvas sekretariaadis on kavas võtta tööle infotöötaja, kes hakkab vastutama infoülevaadete tegemise ja edastamise eest.

HELCOMi koosolekutel osalevad vaotlejatena suuremad rahvusvahelised keskkonnakaitse organisatsioonid, näiteks Puhta Läänemere ühendus (*Clean Coalition Baltic, CCB*) mis liidab kõigi Läänemeremaade suuremaid keskkonnaorganisatsioone. CCB kaudu esitatud uurimused ja seisukohad paljundatakse ja jagatakse koosolekutest osavõtjatele samuti, nagu teised ametlikud dokumendid. Eriti aktiivselt on CCB esindajad kaasa löönud üldsuse keskkonnateadlikkuse ja – hariduse edendamise ja naftaterminaalide ohutuse teemagruppides, HELCOMile on neilt laekunud uurimusi/ettepanekuid ka kloorivaba paberi tootmise edendamise ja teatud kalapüügiviiside keelustamise kohta.

JUURDEPÄÄS KESKKONNAINFORMATSIOONILE **Arhusi Konventsiooni artiklid 4 ja 5**

Helle Aruniit Majandusministeeriumi Tarbijakaitse Amet **Kas "piisava tooteinfo edastamine" võib muutuda takistuseks AK artikkel 5 p.8 ellurakendamisel?**

Keskkonnakaitse haakub ka tarbijakaitsega, kuna mõistlik või mittemõistlik tarbimine mõjutab keskkonda. Mujal viiakse läbi koolitust säästliku tarbimise ja ka tootmise teemal. Eestis on Tarbijakaitseaduses paragr. 6 kirjas, et toode peab vastama nõuetele. Lisaks sellele on 1998.a. kehtiv Tooteohutusseadus, mis sätestab, et toode peab olema mõistlikul kasutamisel tarbijale, keskkonnale ja kõigele muule ohutu. Tooted peavad olema märgistatud. Selleks on oma nõuded, kuidas see peab olema tehtud.

Tarbijakaitseliit ei ole otseselt keskkonnateabe andmisega tegelenud, kuid konventsiooni rakendamisega ei tohiks raskusi tulla.

Kui tarbijakaitse leiab midagi tarbijat otseselt puudutavat, siis see avalikustatakse. Teavet saab internetist info@consumer.ee ja ka telefoniteel. Inimesed tarbijakaitse ametisse pöördunud joogivee, müra jms asjus.

Keskkonnaprobleemidega pöörduvad ikka väga vähesed inimesed, nt on pahameelt tekitanud prügi haljasaladele viimine. See aga on täitevvõimu probleem. Ühiskonnas on praegu nii palju probleeme, et keskkonnaprobleemid jäävad inimestele kauges.

Probleem: Kuhu panna üleliigne paber, klaas jne, kuidas tegeleda jäätmeäitlusega. Selle kohta ei ole avalikkusel mingit informatsiooni.

Konventsiooni ratifitseerimist nimetatud artiklipunkt ei takista..

Andrus Meiner, Keskkonnaministeeriumi Info ja Tehnokeskus **Avalikkuse teavitamine oma tegevuse keskkonnamõjudest ettevõtte poolt (art.5.6) ja ; saasteainete register (art.5.9).**

Teatud info ettevõtete tegevuse keskkonnamõjude kohta on olemas ka ettevõtete kaudu. Ettevõtted, kes kasutavad loodusvarasid või suunavad oma jäätmed loodusesse teevad seda lubade alusel ja peavad ka aru andma. Hiljem seda hinnatakse. Praegu toimub see üksikute lubade alusel, kuid väljatöötamisel on kompleksloa seaduse eelnõu, mille järgi saab taotleda luba, mis kehtib mitme heitmeliigi kohta korraga (vesi, õhk jne). Info komplekslubade kohta saab olema avalik.

Mõned suuretegevõtted koostavad tegevuse kohta keskkonnaaruandeid, kuigi see ei ole seadusega nõutud. Selline on olemas näiteks Eesti Energial. Seda teevad aga siiski ainult väga suured ettevõtted.

Saasteainete register ja saasteregister on kaks erinevat asja.

Saasteaineid kui kemikaale registreeritakse loodavas kemikaalide teabekeskuses, samuti ohtlike jäätmete ja taimekaitse vahendite arvestamise kaudu. See informatsioon on avalik.

Keskkonda suunatavate saastekoguste arvestust peetakse juba pikka aega ning tehakse ka edaspidi. On olemas Keskkonnaseire seadus, mis sätestab seire riiklikul, omavalitsuse ja ettevõtte tasemel.

Plaanis on ühendada erinevad registrid ning koostada ühtne keskkonnaregister. Keskkonnaregistri eelnõu peab valmima juba sellel sügisel. See saab olema kättesaadav ka internetis. Keskkonnaregistri peamine mõte on selles, et anda keskkonnaandmetele õiguslik staatus.

Konventsiooni ratifitseerimist nimetatud artiklipunktid ei takista.

Erinevad ministeeriumid: I

Informatsiooni kättesaadavaks muutmiseks elektroonilisel teel: Artikkel 5. p. 3 ja 7.

ERL sissejuhatus: Eestis on heal järjel informatsiooni aktiivne kättesaadavaks muutmise interneti kaudu. Selles valdkonnas võib ta olla eeskujuks teistele Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele. Eriti oluline on see, et kõik ministeeriumid panevad oma seaduseelnõud avalikkusele välja koos võimalusega neid e-posti teel kommenteerida. (Kommentaaride kokkukogumise ja analüüsimise kohustus siiski veel puudub)

Arhusi Konventsiooni ellurakendamine tõi esile vajaduse aidata inimestel leida ka sellist keskkonnainformatsiooni, mida Keskkonnaministeeriumis ei leidu.

Ministeeriumide koduleheküljed on praegu väga kiiresti arenev valdkond ning keskkonnainfot pakutakse seal väga erineval määral.

Mõned ministeeriumid, kelle valdkond pole otseselt keskkond, ütlevad et nemad sellega ei tegele. Põllumajandusministeeriumi koduleheküljelt täna veel keskkonda puudutavat infot ei leia. Üldosakonna juhataja väitis, et seda, mida kodulehele üles pannakse, otsustab ainult nimetatud kitsama valdkonna spetsialist. Pressisekretär ütleb, et tema küsimustega reeglina ei tegele vaid valmistab koondülevaateid avalikkusele esitamiseks. Keskkonnakaitse spetsialist Enn Gutman väidab, et põllumajanduse reostuskoormus on olematuks muutunud. ERL ettepanek on avalikustada näiteks Maaelu Arengu kava.

Sotsiaalministeeriumi kodulehekülg on üks silmapaistvamaid. Dokumentide eelnõud on üleval. Väga mitmekülgset teavet pakub Töökeskkonna kodulehekülg: Tervisekaitse koduleheküljel on telefoniküsimused ja –vastused. On avalik info pakendite kohta, kemikaalide kohta uue joogivee direktiivi tõttu

saab info selle kohta avalikuks. Aerobioloogilise seire kohta on teave praegu küll mittekättesaadav. Toiduohutuse osas ei ole erinevate inspeksioonidel ühtset arusaamist, kuid ajakirjanduses üht-teist avalikustatakse.

Majandusministeeriumi Energiasäästu osakond:

Majandusministeeriumi kodulehekülj on ümbertegemisel. Kättesaadav on

1. energia seadus, energeetiline arengukava, uus energia säästuprogramm.
2. Peale selle igaaastane energeetikaülevaade, kuid seda saab teha alles aasta hiljem, kuna Statistikaametist ei saa enne andmeid kätte.
3. Iga aasta antakse välja energiasäästupropaganda brozhüüre.
4. Lastele on koolides energiasäästuõpetus.
5. Majandusministeeriumi energeetika infoleht, kus on info, sündmused, seminarid *jne*.

Teede ja Sideministeeriumi vastus tuli kirjalikult (võimalusel palume sellist vastust ka neilt ministeeriumidelt, kes seni pole veel käesolevas projektis "ennast avaldanud"):

EV TEEDE JA SIDEMINISTEERIUMI ARENDUSOSAKONNA VASTUSED
ERL SEMINARILE "OSALUSDEMOKRAATIA JA KESKKOND" :
(10 septembril 1999)

- 1) Ootaksime Teilt ka lühiülevaadet selle kohta, kas ja kuidas on Teede- ja Sideministeeriumis korraldatud keskkonnakaitsest huvitatud kodanike kirjadele ja küsimustele vastamine?

Teede-ja Sideministeeriumi struktuuri kuuluva arengu-ja välissuhete osakonna põhimääruse kohaselt koordineerib transpordi säästliku arengu, keskkonnakaitse ja ohutusega seotud tegevuskavade ja programmide koostamist nimetatud osakonna koosseisu kuuluv arengubüroo. Samas tuleb aga arvestada, et kogu transpordisektor on väga tihedalt seotud keskkonnakaitse ja liiklusohutuse küsimustega ning seetõttu tuleb iga küsimust eraldi käsitleda ja selgitada, millise ministeeriumi struktuuriüksuse või ministeeriumi valitsemisalasse kuuluva ameti (Lennuamet, Maanteeamet, Raudteeamet, Veeteede Amet, Sideamet) pädevusse esitatud küsimus jääb ja vastavalt sellele juhatada küsija õige allikani.

- 2) Kas sellisesisulisi pöördumisi üldse on olnud ja kas kodanikud või ühiskondlikud organisatsioonid on kommenteerinud mõnda seaduseelnõud keskkonnakaitse huvist lähtuvalt.

1999 aasta jooksul ei ole arengu-ja välissuhete osakonnale kodanike poolt vahetult keskkonnakaitset puudutavaid küsimusi esitatud. Kahjuks ei olnud Teede- ja Sideministeeriumile veel laekunud informatsioon valitsemisalasse kuuluvatelt ametitelt Teile vastuse koostamise ajaks ning seetõttu ei ole võimalik antud küsimusele praegu täpsemalt vastata.

Küsimused, mis puudutavad keskkonnainformatsiooni, pärinevad senini ikkagi ainult erinevatest riigivalitsemise struktuuridest ning on seotud kindlate

transpordisektori alaste projektide, arengukavade ja seadusloomega. Kui ühiskondlike organisatsioonide all mõeldakse keskkonnakaitseorganisatsioone, siis ametlikke kommentaare seadusandluse osas ei ole esitatud.

- 3) Milliseid keskkonnainformatsiooni sisaldavaid perioodilisi väljaandeid ja muid trükiseid on Teie ministeerium väljastanud ?

Teede- ja Sideministeerium ei ole koostanud eraldi keskkonnavalaseid väljaandeid. Transpordi mõju keskkonnale kajastab ühe teemana iga-aastane ministeeriumi poolt koostatav statistilis-informatsiivne koondülevaade. Selles esitatavad keskkonnamõju iseloomustavad faktilised andmed põhinevad Statistikaameti ametlikel väljaannetel ning Keskkonnaministeeriumilt ja tema hallatavalt Info-ja Tehnokeskusest saadud informatsioonil.

- 4) Milliseid keskkonnainformatsiooni puudutavad andmed võiksid olla Teie ministeeriumi kodulehel?

Teede- ja Sideministeeriumi koduleheküljele võiks lisada teavet kehtivast keskkonnakaitse aspekte puudutavast seadusandlusest, samuti andmed transpordi keskkonnamõjude kohta (nt. transpordi emissioonid). Kuid samas on Teede- ja Sideministeeriumi valitsusalas olevatel ametitel (Maanteeamet, Veeteede Amet, Lennuamet, Sideamet, Autoregistrikeskus) oma koduleheküljed olemas ning sellise informatsiooni(teedehoiul ja lennuradade puhastamiseks kasutatavad kemikaalid jne.) kajastamine on otstarbekohane nende kodulehekülgedel.

JUURDEPÄÄS OTSUSELANGETAMISELE

Arhusi Konventsiooni artiklid 6, 7, 8

Aare Kasemets, Riigikogu Kantselei Majandus ja sotsiaalinfo osakond Riigi ja mittetulundussektori koostööst

Kavas on sõlmida erakondade ja suuremate mittetulundusorganisatsioonide koostöölepe, mis keskendub kodanikuühiskonna eelduse edendamisele. Muuhulgas on projektis põhimõtted riigi ja kohalike omavalitsuste info kättesaadavuse tagamiseks. Sotsioloogilised uuringud tõendavad, et inimesed üldiselt tunnevad riigitasandi vastu huvi vähe (ca 5%), kohalike omavalitsuste tegevusest ollakse rohkem informeeritud ja tahetakse rohkem kaasa rääkida (ca 30%). Kui riigitasandil on keskkonnainfot, peaks seda kätte saama ka KOVst - kasvõi Interneti vahendusel. Praegu on see raske ning lõpuks pöörduakse ikka Tallinnasse ehk riigitasandi poole. Probleemiks on tegusa kodanikuühiskonna struktuuri kujunemine, mis võiks olla partneriks ja kui vaja ka surve avaldajaks riigi ja omavalitsustasandile. Kui kodanik on informeeritud ja asjadele kaasa rääkinud, tahab ta et asjad ka ellu viiakse. Avaliku sektori asutustele, sh Valitsuse ministeeriumid ja Riigikogu, oleks hea kui mittetulundusorganisatsioonid suudaksid olla "infokanalid", mis viivad kavandatavate otsuste info oma liikmeteni, arutavad asju kohtadel ja annavad

seejärel argumenteeritud tagasisidet kirjeldades võimalikke riske, raha raiskamisi, paremaid lahendusi jne.

(ERL märkus: Vt. ka kirjalik materjal kaustas "Riigipoolseid ootusi koostöökse era- ja mittetulundussektoriga. Võimalused seadusandlikus protsessis osalemiseks" <http://www.riigikogu.ee/osakonnad/msi/4011.html>)

Olavi Tammemäe, SEI-Tallinn, Kommentaare artikli 6 juurde:

Keskkonnamõtjude hindamise (KMH, inglise keeles *Environmental Impact Assessment, EIA*) seadus ringleb praegu käest kätte. KMH on protsess, mille läbi prognoositakse tegevusi, nende mõju keskkonnale ning kahjulikku mõju leevendavaid abinõusid. Vahend, mille läbi ettevõtjale öeldakse, mida ta tohib teha, mislähbi saab arvutada, mis see maksab. Lõpuks otsustab ettevõtja ise oma rahakoti järgi, kuidas ta tegutseb. Programm, mille järgi keskkonnamõtju hakatakse hindama: avalikustatakse Keskkonnamõtju hindamise aruanne, et saaks kõige kohta arvamust avaldada ja teavitatud saada, mis toimub. Samas ei saa ükski seadus nõuda, et kõiki arvamusi arvesse võetaks.

KMH seaduse eelnõul on side riigipiire ületava KMH konventsiooniga (Espoo Konventsiooniga). Samas on selle konventsiooni ratifitseerimine olnud üle aasta protsessis. Selle ratifitseerimine oleks tõestuseks sellest, et Eesti on tsiviliseeritud riik, kes soovib oma naabritega tsiviliseeritult asju ajada. Sellekohane leping Lätiga ennetab konventsiooni ja on palju detailsem. Soomlastega on samasugune leping põhimõtteliselt valmis, vaja on veel alla kirjutada. Venemaa peab veel arenema ning teistele riikidele järele jõudma ja aru saama, milleks see vajalik on.

III sektor ei peaks mitte ainult riigiga ja kodanikega koostööd tegema, vaid olema just see *lobby*-grupp, kes seaduste algatamisel ja muutmisel aktiivselt kaasa lööb. Kui nt kaitseala tahetakse likvideerida, siis ei tohiks see olla ühe mehe otsus vaid keegi, näiteks Roheline Liikumine, peaks selle osas sõna võtma.

KMH seaduse puudumine ei takista otseselt konventsiooni ratifitseerimist, kuid loodus kannatab selle all küll.

ERL märkus: KMH seaduse vastuvõtmise senine kulg on näiteks, kuidas mõni eelnõu mitmeid aastaid" viimasel läbilugemisel on ja kohe-kohe vastu võetakse". Tagasilükkamiste põhjused "ei ole küll üldse kõneväärt", kui seadust siiski ei ole. Soovime väga, et sama ei kordu Arhusi Konventsiooni ratifitseerimise puhul.

Kai Kipper, Balti keskkonnafoorum,

Geneetiliselt modifitseeritud organismide seadusest Art. 6.9 alusel:

GMOde seadus hakkas kehtima k.a. 5 augustil. Moodustati geenitehnoloogia-komisjon, kes vaatab läbi taotlusi ning väljastab lubasid GMOde keskkonda viimise kohta või GMOsid sisaldavate toodete turule toomise kohta. **Üldsust teavitatakse** laekunud loataotlustest ja lubade väljastamisest **vastavalt vajadusele**. Võrreldes EU direktiiviga on Eesti seadus palju avalikkusesõbralikum.

JUURDEPÄÄS ÕIGUSEMÕISTMISELE: Arhusi Konventsiooni Artikkel 9

Ülle Anton, Justiitsministeeriumi Avaliku õiguse osakonna juhataja:

Kuivõrd võib konventsiooni ellurakendamisel osutada takistuseks tehtud vigade heastamise kohustus (*injunctive relief*)? (Art. 9. p.4) või finantstakistuste kaotamine (art. 9. p.5)

Konventsioon määratleb eelkõige eesmärgid ja selle ratifitseerimist takistaks see, kui need eesmärgid oleksid EV Põhiseadusega vastuolus. Konventsiooni artiklis 9 p.4 ja 5. seatud eesmärgid ei ole põhiseadusega vastuolus ja finantstakistusi minu arvates kohtusse pöördumisel ei ole – halduskohtu riigilõiv on 10 krooni.

Justiitsministeeriumis on iga seaduseelnõu kooskõlastamiseks 15 päeva ja kooskõlastamised jäävad reeglina väga harva ära.

ERL märkus: Arhusi konventsiooni pooled ei pea tasuma osavõtumaksu. See ei ole konventsiooni ratifitseerimise takistuseks. Maksma lähevad ellurakendamise meetmed, need kulud on aga juba hinnatud ja arvesse võetud Riiklikus Keskkonna Alases Tegevuskavas (Keskkonnahariduse edendamise ja avalikkuse keskkonnateadlikkuse tõstmise peatükis), mis võeti vastu 1998. aasta kevadel. Selles tegevuskavas on eraldi välja toodud nn. lühiajalised eesmärgid, so. kuni aastani 1998.2000 ja pikaajalised eesmärgid (kuni aastani 2006). Keskkonnateadlikkuse edendamisel prognoositi kõige suuremaid kulusid seoses uute teabekeskuste väljaehitamiselega. Täpsem info Keskkonnaministeeriumi kodulehe kaudu. (<http://www.envir.ee>)

Ants Varblane, Metsaamet

Metsaseaduses on mitmeid punkte, mille järgi tuleb kaasata kohalikke omavalitsusi ja organisatsioone. Samuti kehtib omanikuvastutus: omanik peab vastutama oma metsa eest. Samas ei ole järelevalve Eestis eriti efektiivne.

Dea Hannust, Välisministeeriumi Lepingute Osakond

Välisministeeriumini jõuab seaduseelnõu siis, kui see on mujal läbi vaadatud. Ratifitseerimist mõjutab kaks asjaolu:

1. Kas on tahe ratifitseerida – tahe on olemas
2. Kas on põhiseadusega kooskõlas – vastuolu ei ole

Seoses sellega ei tohiks ratifitseerimisel mingeid takistusi olla.

Välisministeeriumil on plaan panna koduleheküljele nimekiri välislepingutest, mis Eestis kehtivad. See võtab aega, kuna neid on igal alal väga palju. Nimekirjas on kirjas ka see kohta, kus dokument on avaldatud.

Keskkonnaalased välislepingud on juba üleval Keskkonnaministeeriumi kodulehel.

Merle Haruoja, Inimõiguste Instituut: Kolmas sektor saaks palju kaasa aidata kodanike õigusabi parandamisel, kuid selleks on vaja palju täiendavat lisakoolitust.

LAHENDUSED JA SOOVITUSED:

Keskkonnaministeerium

Siiri Kerge ja Kaidi Tingas, Keskkonnaministeerium: Arhusi konventsiooni tõlge on valmis ja nüüd ka Keskkonnaministeeriumi kodulehel üleval. See kehtib ka muude keskkonnalepingute kohta. Konventsiooni elluviimiseks tuleb abi taanlastelt, kuna Arhusi konventsioon on just nende initsiatiiv. Elluviimise projekt hõlmab nii EL direktiivi 90/313/EEC "Juurdepääsust keskkonnainformatsioonile" kui ka Arhusi konventsiooni elluviimist. Taani on välja pakkunud 4 võistlevat konsultatsioonifirmat, kellede vahel langetatakse valik 19. oktoobril, ja Eesti-Taani koostööleping sõlmitakse novembris. Eestist otsitakse keskkonnaministeeriumis töötavat projektijuhti ja konsultante vastavalt vajadusele. Projekt hõlmab kohalike omavalitsuste ametnike koolitust, kuidas nad peaksid vastama infopäringutele, info sihtgruppide määramist. Korraldatakse keskkonnamõjude hindamise näidisjuhtum, kus on sees üldsuse kaasamine. Projekt lõpeb esialgsetel andmetel kahe aasta pärast, aga seda võidakse ka pikendada.

Peale eelmist ümarlauda on Ministeeriumi kodulehekülg oluliselt täienenud, jagu on saadud ka ajutustest probleemidest inglise keelse versiooniga.

Valitsusvälised organisatsioonid:

Urmo Lehtveer, Eesti Looduse Fondi Avalike suhte talitus:

Eestimaa Looduse Fondil on loomisel uus internetilehekülg, mis oleks ühelt poolt uudisteagentuur, teiselt poolt portar. Eestisse ei jõua globaalset infot mujal toimuva kohta, näiteks milliseid keskkonna-alaseid otsuseid on vastu võetud jne. Kavast on keskkonnakaitsete ja firmade PR uudiste vahendamine Eestisse. Näidata, et keskkonnakaitse on mujal maailmas väga tähtis. Koguda ning avaldada loodusinfot. Läbi selle kanali jõuaks uudised ka mujale uudistesse väljapool interneti. Sellele projektile otsitakse sponsorit, praegu oleme leidnud rahastamist muude projektide alt, Keskkonnafondist aga seni veel mitte.

Peep Mardiste, Eesti Rohelise Liikumise tegevdirektor:

ERL koduleheküljele tuleb aina rohkem informatsiooni juurde. Arhusi konventsiooni mitteametlik tõlge oli seal üleval juba kevadest saadik, nüüd asendasime selle ministeeriumi tõlkega. Osalusdemokraatia tööühma materjalide hulgast on võimalik lugeda eelmiste ümarlaudade protokolle. Samuti on üleval nn. "Tables of Concordance", ehk Konventsiooni iga paragrahvipunkti võrdlust Eestis olemasolevate seadustega. Võrdluse lühikokkuvõtte on saadaval ka eesti keeles

Plaanis on lõplikult toimetada ja trükkida avaldada Ahto Oja avalikkusele mõeldud "Osalemise käsiraamatu" käsikiri ning luua selle alusel ka internetilehekülg info

otsimise, ametlike dokumentide kommenteerimise ning kohtuprotsesside algatamise kohta.

Helle Vilu, Nõmme Tee Selts ja Herman Mikk, Tallinna Looduskaitse Selts. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala loomisest kodanikualgatuse korras

Nõmme möödasõidutee vastane liikumine Nõmmel algas juba 1997.a.. Nõmme Tee Selts loodi märtsis 1999, kui püstitati idee Nõmme Maastikukaitseala rajamisest. Tänapäevaks on nn. Glehni pargi ja seda ümbritseva nõlvapealse ning –aluse parkmetsa kaitseks peetud ohtralt rahvakoosolekuid, kogutud allkirju ja saadetud protestikirju Nõmme ja Tallinna Linnaosavalitsustele. Kuigi mõningat edu on juba saavutatud (Nõmme Linnaosa Valitsuse otsus möödasõidutee ebaotstarbekuse kohta), puudub tänaseni ikka veel ametlik otsus maastiku-kaitseala rajamiseks.

ERL Märkus: Helle Vilu ja Herman Miku pikem ülevaateartikkel avaldatakse ERL kodulehel ja saadetakse osavõtjatele e-postiga Nõmme Tee Seltsil on ka oma internetilehekülg web.ee/nomme)

** Helle Vilu täiendus 17.09.99: Küsimus ei ole olnud primaarselt mitte kaitseala moodustamine, vaid nõlvapealse autotee tagasitõrjumine, võitlus Nõmme autostumise vastu ja Nõmme oma näo e. rohelise Nõmme säilitamise eest. Maastikukaitseala loomine on peaeesmärgi saavutamise kinnitus ja tagatis.

NÕMME TEE SELTSI AKTSIOONIDEGA ON SAAVUTATUD JÄRGMIST:

Nõmme Halduskogu ja Nõmme Linnaosa Valitsus on võtnud vastu eitavad otsused Nõmme möödasõidutee rajamise kohta ning Tallinna Linnaplaneerimise Amet on lubanud antud teelõigu kustutada Tallinna üldplaneeringult 2010, maastikukaitseala moodustamist pooldava kõige selgema otsuse on vastu võtnud Nõmme Linnaosa Valitsus, kaitseala uuringute alustamist on pooldanud Nõmme Halduskogu, Tallinna Keskkonnaamet on teinud suulise avalduse, milles põhimõtteliselt peab õigeks maastikukaitseala moodustamise, kuid viitab protsessi pikaajalisusele ja ressursside nappusele (9.09.1999 Tallinna üldplaneeringu 2010 Keskkonnaekspertiisi arutelul).

Vt. ka Eesti Rohelise Liikumise, Eesti Noorte Keskkonnakaitse Ühingu ja Üliõpilaste Keskkonnaklubi "Sorex" kommentaarid Tallinna üldplaani kohta (seminari mapis).

Aado Luik, Tallinna Tarbijakaitseühing

III sektor räägiks kaasa küll kui saaks. Vahel on igasugu muid asjaajamisi ja bürokraatiat nii palju et selleks ei jätku aega ja jõudu.

Meie tulnud küsimustest ja kirjadest puudutab vaevalt 1% keskkonnakaitsega seonduvaid probleeme. Arvame, et praegu on kodanikel muidki muresid küllaga.

LÕPETAMINE:

Eesti Roheline Liikumine: Millal läheb Aarhuse konventsiooni tõlge koos ministeeriumi seletuskirjaga Keskkonnaministeeriumist välja?

Rita Annus: Nüüd, kus Välisministeerium on mitteametlikult öelnud, et nende poolt vastuväiteid ei oleks, võib toimuda õige pea. Anname praegu sellise umbmäärases sõnastuses lubaduse, et see toimub NII PEA, KUI VÕIMALIK.

Eesti Roheline Liikumine: Kas on lootust, et vaatamata tõlke valmimise tempole, Arhuse Konventsioon siiski sel aastal ratifitseeritakse, nagu esialgsed plaanid olid?

Siiri Kerge ja Rita Annus: Me usume küll, et see saab olema võimalik.

Eesti Roheline Liikumine: Soovib jõudu tööle ja lubab varsti jälle asjade käigu vastu huvi üles näidata.

Kommentaare ja soovitusi

Venekeelne info peaks ka internetis olema nii palju kui võimalik. Igasuguste materjalidega mööda ameti-isikuid käimisel on alati otstarbekas kaasa võtta selle venekeelne variant. Konventsiooni venekeelse tõlke leiab huviline Arhuse Konverentsi kodulehelt.

RECI ja BEFI uuring 1999 a. kevadel näitas, et paljud inimesed ei osanud nimetada ühtegi keskkonnakaitse organisatsiooni. Kuidas nad siis oskavad veel nende kaudu kohtusse pöörduda?

Ei ole sellist advokaadi bürood, kes tegeleks keskkonnalaste küsimustega. Nad teevad küll kõike, kui neile makstakse, kui see pole lahendus, sest kõigile ei ole ressursse. Tuleks teha koostööprojekt koolitamaks juriste, kes soovivad keskkonna alal töötada.

Telefonikommentaar 13. septembri. pealelõunal)

* Kohalike omavalitsuste seaduse eelnõu näeb ette, et mingi asja algatamiseks on vaja vähemalt 5% inimeste osavõttu mis kohtadel sageli tähendab ligi 200 inimese allkirja kogumist ja on osutunud hea algatuse takistavaks teguriks.

* Otsene demokraatia algab alles sealt, kui seadustes on kohustus haarata seaduseelnõude koostamise töörühmadesse teatud protsent mitteriikliku sektori esindajaid. Praegu räägitakse mõnes seaduses ainult huvitatud isikute esindusprotsendist teatud komisjonide töös.

* Kõiki ametnike poolt tegemata töid ei saa ka jätta valitsusvälise sektori kanda. Selles suunas töötamine on täiesti vale.

Telefonikommentaar 14. septembril)

Et inimesed saaksid keskkonnaorganisatsioonide kaudu kohtusse minna, peaksid need olema palju tugevamad. Praegu aga ei ole keskkoolide kodanikuõpetuse programmis üldse juttu valitsusvälistest organisatsioonidest ega nende rollist ühiskonnas. Haridusministeerium võiks ka selle suunas midagi ette võtta.